

MUHIMLILIK VA AUDITORLIK RISKI O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK

Turayeva Gulizahro

Guliston davlat universiteti dotsenti

Oblaqulova Shaxlo

To'raqulova Madinabonu

Guliston davlat universiteti talabalari

Annotatsiya: *Ushbu tezisdagi moliyaviy hisobot audit jarayonida muhim ahamiyat kasb etuvchi muhimlik va audit riski tushunchalarining mazmuni, ularning iqtisodiy mohiyati hamda o'zaro bog'liqligi yoritilgan. Ishda muhimlik darajasini aniqlash mezonlari, audit riskining tarkibiy qismlari va ularning auditni rejalashtirishdagi o'rnini tahlil qilingan.*

Kalit so'zlar: *Muhimlik, audit riski, ichki risk, nazorat riski, aniqlanmaslik riski, moliyaviy hisobot, auditorlik tekshiruvi, audit rejalashtirish, xatoliklar.*

Annotation: *This thesis examines the concepts of materiality and audit risk, which are of critical importance in the process of auditing financial statements. It explores their underlying essence, economic substance, and the interrelationship between them.*

Keywords: *Materiality, audit risk, inherent risk, control risk, detection risk, financial reporting, auditing process, audit planning, misstatements.*

Аннотация: *В данной работе рассматриваются категории существенности и аудиторского риска, имеющие ключевое значение в процессе аудита финансовой отчетности. Раскрываются их содержание, экономическая природа и взаимосвязь между ними.*

***Ключевые слова:** Существенность, аудиторский риск, неотъемлемый риск, риск контроля, риск необнаружения, финансовая отчетность, аудиторская проверка, планирование аудита, искажения.*

KIRISH

Auditda “muhimlik” tushunchasi markaziy o‘rinni egallaydi. Chunki auditorlik tekshiruv natijalarining ishonchliligi va samaradorligi ko‘p jihatdan muhimlik darajasining to‘g‘ri aniqlanishiga bog‘liqdir. Muhimlik deganda moliyaviy hisobotlarda mavjud bo‘lishi mumkin bo‘lgan xato yoki kamchilikning shunday miqdori yoki xarakteri tushuniladiki, u foydalanuvchilarning iqtisodiy qarorlariga sezilarli ta’sir ko‘rsatishi mumkin.

Muhimlik darajasi — bu auditor tomonidan aniqlanadigan, moliyaviy hisobotlarda mavjud xato yoki kamchiliklar foydalanuvchilarning qarorlariga sezilarli ta’sir ko‘rsatishi mumkin bo‘lgan miqdoriy chegaradir. Boshqacha qilib aytganda, muhimlik darajasi auditorlik tekshiruvining aniqlik darajasini belgilovchi asosiy me’yordir. Muhimlik darajasi moliyaviy hisobotdagi xatolarni aniqlash, ularni tahlil qilish va umumiy xulosa chiqarishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Muhimlik darajasi auditni rejalashtirish bosqichida belgilanadi. Rejalashtirishda auditor tekshiruvning umumiy hajmini, tanlab o‘rganish usullarini va dalillarni to‘plash tartibini belgilaydi.

Auditor uchun muhimlikni belgilash — bu nafaqat texnik, balki professional hukm talab qiluvchi jarayondir. Muhimlik darajasini aniqlashda auditor uch bosqichni o‘tkazadi. Birinchi bosqich — dastlabki baholash, ya’ni auditni rejalashtirish bosqichida taxminiy muhimlik darajasini belgilash. Bu bosqichda auditor korxonaning moliyaviy holatini umumiy tarzda tahlil qiladi va o‘zining dastlabki fikrini

shakllantiradi. Ikkinchi bosqich — muhimlik darajasini aniqlashtirish bosqichi bo'lib, u audit davomida yangi ma'lumotlar paydo bo'lganda amalga oshiriladi. Uchinchi bosqich — yakuniy baholash, ya'ni auditor xulosa tayyorlayotganda barcha xatoliklarni jamlab, ularning umumiy ta'sirini baholaydi va yakuniy muhimlik darajasini hisoblaydi. Auditorlik riski uch asosiy elementdan iborat bo'lib, ular o'zaro chambarchas bog'liq holda shakllanadi. Ichki risk-bu korxona faoliyatining tabiati, iqtisodiy muhit, tarmoq xususiyatlari va operatsiyalar murakkabligi bilan belgilanadi.

Nazorat riski - bu korxonada mavjud ichki nazorat tizimining samaradorligi bilan bevosita bog'liqdir. Agar ichki nazorat tizimi mukammal tashkil etilmagan bo'lsa yoki amalda to'liq ishlamasa, moliyaviy xatoliklar o'z vaqtida aniqlanmasligi mumkin. Shu sababli auditor ichki nazorat tizimini chuqur o'rganib, uning ishonchliligini baholashi lozim. Aniqlamaslik riski auditor tomonidan o'tkazilgan audit protseduralari orqali mavjud xatoliklarning aniqlanmay qolish ehtimolini bildiradi.

Muhimlilik va auditorlik riski o'rtasidagi bog'liqlikni quyidagi tarzda ifodalash mumkin:

Muhimlilik oshsa — auditorlik riski kamayadi.

Muhimlilik kamaysa — auditorlik riski oshadi.

Mazkur teskari bog'liqlik auditorlik tekshiruvining hajmi, chuqurligi va usullarini tanlashda asosiy omillardan biri hisoblanadi.

XULOSA

Umumiy xulosa qilib oladigan bo'lsak, muhimlik darajasini aniqlashda qo'llaniladigan asosiy ko'rsatkichlar tizimini shakllantirish — bu auditorlik jarayonining eng muhim va mas'uliyatli bosqichlaridan biridir. Ushbu tizim auditorlik ishining aniqligini, audit riski darajasini,

dalillar hajmini va yakuniy xulosaning sifatini bevosita belgilaydi. Shuning uchun har bir auditor muhimlikni aniqlashda nafaqat raqamli hisob-kitoblarga, balki iqtisodiy tahlil, professional hukm va foydalanuvchi ehtiyojlariga asoslanishi zarur. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, zamonaviy iqtisodiy sharoitda muhimlik darajasini aniqlash va auditorlik riskini boshqarish masalasi yanada dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi. "Auditorlik faoliyati to'g'risida"gi Qonun. – Toshkent, 2021.
2. Karimov A.A., Qo'ziev I.T., Avloqulov A.Z. Audit (darslik). – Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2019.
3. Dusmuratov R.D., Fayziyev Sh.N. Audit asoslari. – Toshkent, 2018.
4. Fayziyev Sh.N., Dosmuratov R.D., Karimov A.A., Qo'ziev I.N., Avloqulov A.Z. Audit: darslik. – Toshkent: TMI, 2014.
5. Sadikova, B. Italyan tilida antonimlarning lingvosemantik tahlili. Filologiya va pedagogika, 56.
6. Maxmurovna, S. B. (2025, November). The manifestation of gender relations in italian proverbs. In conference of modern science & pedagogy (Vol. 1, No. 7, pp. 786-788).
7. Bahora, S., & Parvina, N. (2024). Samarali muloqot qoida va tamoyillari. Zamonaviy ta'lim tizimini rivojlantirish va unga qaratilgan kreativ g'oyalar, takliflar va yechimlar, 7(73), 107-109.
8. Nasrullayevna, E. S. (2025). Methodology for organizing classroom instruction in developing acting skills of future folklore performers. Confrencea, 9(9), 2-10.

9. Sadykova, B. (2016). Emotional words and tropes in the roman of italian author N. Ammaniti" I don't fear". In science and practice: a new level of integration in the modern world (pp. 123-125).
10. Makhmurovna, S. B., & Dahiya, R. Analysis of Italian and Russian Paroemias Reflecting the Concept of Time.
11. Axmedova, N. (2026). The stage of adaptation in teaching directing. Spanish Journal of Innovation and Integrity, 51, 135-137.
12. Nasrullayevna, E. S. (2025). The significance of using interactive methods in developing acting skills of folklore performers. Confrencea, 9(9), 11-15.
13. Djalilova, S. (2025, November). Somatisms in the Spanish language: linguocultural and semantic features. In Scientific practical conference (Vol. 1, No. 1, pp. 340-343).
14. Mexrojevna, D. S. (2026). The Concept of the Heart in Spanish Prose: Cognitive and Cultural Perspectives. New approaches in education: pedagogy, innovation, and development, 2(2), 66-67.
15. Ahmedova, N. (2025). Zamonaviy innovatsion texnologiyalarning estrada tomoshalaridagi o 'rni. Mahalliy va xalqaro konferensiyalar platformasi, (2), 330-335.